

PÕHIKOOLI GEOGRAAFIA LÕPUEKSAMI HINDAMISJUHEND 15. JUUNI 2009

Eksamitöö ülesannete vastused hinnatakse 0,5 punkti täpsusega, kuid eksami **lõpptulemus ümardatakse täispunktideni suurema punktisumma poole. Maksimaalselt on võimalik saada 75 punkti.** Hindamisskaala on järgmine:

68–75 punkti – (90–100%) – hinne "5"
53–67 punkti – (70–89%) – hinne "4"
34–52 punkti – (45–69%) – hinne "3"
15–33 punkti – (20–44%) – hinne "2"
0–14 punkti – (0–19%) – hinne "1"

Järgnevalt on toodud juhised, kuidas iga küsimuse puhul punkte arvestada. Lisatud on ka näiteid, kuidas hinnata võimalikku osaliselt õiget vastust. Kindlasti pole näited ammendavad, sest kõiki vastusvariante pole võimalik ette näha. Ka õigeid vastuseid võib erinevalt sõnastada, siintoodu ei ole ainuvõimalik. Kui õpilane on vastanud teisiti, palume eksamikomisjonil punktimäära üle otsustada põhimõttel: õige ja ammendav vastus annab maksimumpunktid ning osaliselt õige vastus annab maksimumpunktidest proportsionaalselt vähem punkte.

Palume märkida iga eksamitöö tiitellehele punktisumma, eksamihinne, aastahinne ja õpilase andmed. Samuti palume täita kõik hindamiseks ettenähtud ruudud, ka sel juhul, kui õpilane on jätnud vastamata või mugavam oleks kogu ülesande eest saadavad punktid ühte ruudukesse kirjutada. Kõikide hindamiseks mõeldud ruudukeste täitmine on oluline andmete töötlemiseks. Sellest sõltub tagasiside täpsus ja põhjalikkus.

KÜSIMUSED JA VASTUSTE HINDAMISKRITEERIUMID

I. OSA

1. Märki kaardile õigesse kohta järgmisi geograafilisi objekte tähistavad tähed:

max 5 punkti

Iga kaardile õigesti märgitud objekt annab 0,5 punkti.

2. Mida on pildidel kujutatud? Seosta mõisted õige pildiga.

max 8 punkti

Pilt 1	Pilt 2	Pilt 3
põlevkivi	kruus	graniit
settekivim	sete	tardkivim

Iga mõiste õige seostamine pildiga annab 0,5 punkti.

Too iga maavara kasutamise kohta näide.

- 1) graniit: ehitusmaterjal, killustik, skulptuurid jms.
- 2) põlevkivi: elektrienergia, kütteeõli, lakid, liimid jms.
- 3) kruus: teedehitus, hoonete ehitamine jms.

Iga maavara puhul annab selle kasutamiseviisi nimetamine 1 punkti.

Kuidas on põlevkivi kaevandamine mõjutanud Eesti pinnamoodi? Too kaks näidet.

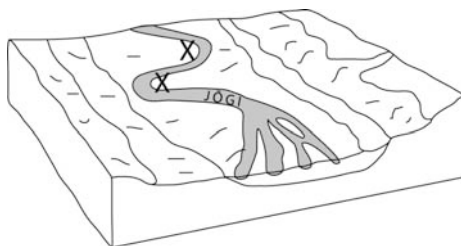
- Tekkinud on aherainemäed.
- Tekkinud on negatiivsed pinnavormid – karjäärid.
- Kaevanduste kohal on maapind vajunud jms.

Üks sobiv näide annab 1 punkti.

3. Märki joonisel X-ga koht, kuhu tõenäoliselt võib tekkida soot.

max 5 punkti

Soodi võimaliku tekkekoha õige märkimine joonisele annab 1 punkti. Joonisel on võimalik märkida kaks kohta. Õpilasel piisab maksimumpunktide saamiseks ühe koha märkimisest.



Mis on soot?

Jõesängist, jõest eraldunud jõelooge.

Jõelammil asuv väike kaarekujuline järv, mis varem on olnud jõe osa.

Õpilane saab vastuse eest 1 punkti, kui on osanud välja tuua selle, et soot on jõest eraldunud osa/looge.

Kirjelda, kuidas tekib soot?

Jõgi kulutab looke välist külge ja kulutatud materjal kuhjub sisemisele küljele. Suurvee ajal võib jõgi lookest läbi murda ja settinud materjal eraldab looke jõest.

Soodi tekke kirjeldus võib olla väga erinevalt sõnastatud. Ühe punkti saab õpilane vastuse eest, kus on osanud selgitada looke eraldumise jõest. Näiteks suurvee ajal murrab jõgi endale otsema tee ja looge jääb eraldi vms.

Kuidas on jõgi seotud veeringega? Selgita kahe näite abil.

- Jõest aurub vett.
- Jökke jõuab sademetevesi ja põhjavesi.
- Jõed kannavad vee maailmamerre jne.

Üks õigesti sõnastatud näide annab 1 punkti.

4. Kui palju inimesi elab Eestis? Kõige täpsem vastus märki X-ga.

max 1 punkt

Õigesti märgitud vastus C, annab 1 punkti. Kui õpilane on ära märkinud mitu vastuse varianti, saab ta 0 punkti.

5. Vaata joonist. Iseloomusta hõive muutumist Eestis ajavahemikul 1989–2007. Vastamisel kasuta joonisel toodud andmeid.

max 3 punkti

Ajavahemikul 1989–2007 on Eestis kasvanud hõive teeninduses umbes kolmandiku võrra (42%-lt 61%-le). Samal ajavahemikul on vähenenud hõive põllumajanduses 20%-lt 3,4%-le. Hõive tööstuses langes 4% ajavahemikul 1989–1999 ja 2007. aastaks tõusis taas 2%.

Õpilane saab vastuse eest maksimaalsed 3 punkti juhul, kui ta on iseloomustanud õigesti muutusi kõigis kolmes majandusharus ja on vähemalt ühel korral kasutanud joonisel olevaid arvandmeid.

Kui õpilane on osanud kõigi kolme majandusharu hõive kohta õigesti välja tuua muutused (kasvanud, kahanenud), kuid pole ühelgi korral joonisel esitatud andmeid kasutanud, saab ta vastuse eest maksimaalselt 2 punkti.

6. 2007. aastal oli iive Eestis $-1,8\text{‰}$ (promilli). Seleta lahti, mida tähendab iive $-1,8\text{‰}$.

max 5 punkti

Iive $-1,8\text{‰}$ tähendab seda, et tuhande elaniku kohta vähenes rahvastik 1,8 inimese võrra.

Miinuse tõlgendamine rahvastiku vähenemisena annab 0,5 punkti. Selgitamine, et 1,8 promilli tähendab 1,8 inimest tuhande kohta annab 0,5 punkti.

Nimeta kaks kõige suurema iibega maakonda. 1) Harjumaa; 2) Tartumaa

Nimeta kaks kõige madalama iibega maakonda. Võimalikke õigeid vastuseid on kolm, õpilane peab nimetama neist kaks. 1) Ida-Virumaa; 2) Põlvamaa; 3) Läänemaa. Üks õigesti nimetatud maakond annab 0,5 punkti.

Kirjelda probleemi, mis võib tekkida väga madala iibega maakondades.

- Võib tekkida tööjõu puudus, sest noori tööealisi inimesi on vähe.
- Lasteaedades ja koolides võib lapsi väga väheks jääda, need suletakse vms.

Võimaliku probleemi õige sõnastamine, annab 1 punkti.

Võrdle oma kodumaakonna iivet teiste maakondade iibega.

Õpilane saab oma vastuse eest 1 punkti, kui ta on osanud välja tuua selle, kas tema kodumaakond jääb kõrgema, keskmise või madalama iibega maakondade hulka.

7. Kuidas nimetatakse joonisel kujutatud protsessi?

max 2 punkti

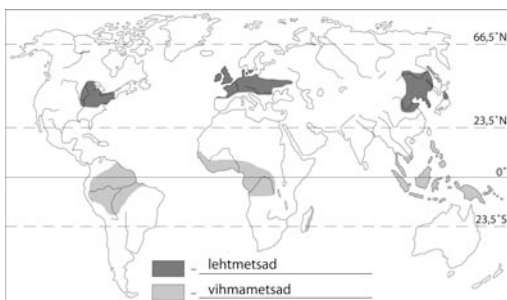
Kui õpilane tunneb joonisel ära murenemise, saab ta vastuse eest 1 punkti. Kivide lagunemine ega muu taoline vastus punkti ei anna. Taolise selgituse eest saab punkti järgmise vastuse sõnastamisel.

Selgita, mis tegurite mõjul ja kuidas see protsess toimub.

Õpilane saab vastuse eest 1 punkti, kui oskab selgitada, et murenemine toimub temperatuuri muutuste tõttu ja selle tagajärjel kivimmaterjal muutub järjest peenemaks/suured kivid lagunevad tükkideks jms.

8. Kaardile on märgitud kahe loodusvööndi paiknemine. Kirjuta mõlema leppemärgi juurde, mis loodusvööndit sellega märgitakse.

max 2 punkti



Üks õigesti nimetatud vöönd annab 1 punkti.

- 1) Kui õpilane vastab lehtmetsad või leht- ja segametsad, saab ta vastuse eest 1 punkti. Kui õpilane vastab segametsad, saab ta vastuse eest 0,5 punkti.
- 2) Kui õpilane vastab vihmametsad või ekvatoriaalsed (troopilised) vihmametsad, saab ta 1 punkti. Kui õpilane vastab troopilised metsad, saab ta 0 punkti.

9. Leia loetelust igale loodusvööndile iseloomulikud tunnused ja kirjuta vastavad tähed tabelisse.

Loodusvöönd	Iseloomulikud tunnused/nähtused/faktid
Tundra	C, D, G
Savann	B, E
Vihmamets	A, F, H

max 4 punkti

- A. Kogu aasta valitseb kuum ja niiske kliima.
- B. Aasta jaguneb suviseks vihmaajaks ja talviseks põuajaks.
- C. Igikeltsa tõttu on ulatuslikud alad soostunud.
- D. Kaitseks tugevate tuulte eest kasvavad taimed maadligi. Sellele vööndile on iseloomulikud samblikud, samblad ja madalad rohttaimed.
- E. Tüüpilised loomad on kaelkirjakud, gnuud, sebrad, elevantid ja lõvid.
- F. Suurem osa loomaliikidest elab puuvõrades.
- G. Talvel valitseb polaaröö ja suvel polarpäev.
- H. Kõrgete puude tüvesid toetavad plank- või tugijuured.

Üks tabelisse õigesti märgitud täht annab 0,5 punkti. Kui õpilane on ühe tähe mitme loodusvööndi juurde märkinud, saab ta selle tähe märkimise eest 0 punkti.

II. OSA

10. Norra linn Bergen ja Kanada linn Whitehorse asuvad peaaegu samal laiuskraadil.

max 4 punkti

Nimeta kliimadiagrammide põhjal kaks olulist erinevust Bergeni ja Whitehorse'i kliimas.

- 1) Bergenis sajab rohkem kui Whitehorse'is.
- 2) Bergenis on temperatuuride aastane kõikumine väiksem kui Whitehorse'is.

Üks õigesti märgitud erinevus annab 1 punkti. Kui õpilane on välja toonud ainult detailseid erinevusi, näiteks temperatuuride või sademete hulga erinevusi mõne kuu lõikes, saab ta maksimaalselt 0,5 punkti ühe õigesti nimetatud erinevuse eest.

Nimeta kaks põhjust, miks nende linnade kliima erineb.

- 1) Whitehorse asub meretasemest kõrgemal kui Bergen.
- 2) Bergen asub rannikul, Whitehorse sisemaal.
- 3) Bergen asub Skandinaavia mäestiku tuulepealsel nõlval, Whitehorse sisemaal mägede vahel orus.
- 4) Bergen asub rannikul, mida mõjutab soe hoovus, Whitehorse jääb rannikust kaugemale jms.

Üks õigesti märgitud põhjus annab 1 punkti.

11. Määra Whitehorse'i geograafilised koordinaadid.

max 2 punkti

Whitehorse'i geograafilised koordinaadid on: 60° (61°) N 135°W

Nii geograafilise laiuse kui ka pikkuse määramine annab kumbki 1 punkti, kui õpilase vastus jääb vahemikku 60–61° N ja 134–136° W. Õpilane saab geograafilise laiuse määramise eest 0,5 punkti, kui vastus jääb vahemikku 58–59° N või 62–63° N. Õpilane saab geograafilise pikkuse määramise eest 0,5 punkti, kui vastus jääb vahemikku 132–133° W või 137–138° W.

Kui õpilane on vastuses määranud geograafilist laiust meridiaanide ja pikkust rööbikute järgi, ehk andnud vastuseks näiteks 61° W ja 135° N, saab ta 0 punkti.

12. Bergenis on neljapäeva õhtu kell 20.00. Mis nädalapäev ja kellaeg on samal hetkel Whitehorse'is?

max 2 punkti

Whitehorse'is on samal ajal neljapäev, kell 11.00.

Õige nädalapäeva nimetamine annab 1 punkti ja õige kellaaja määramine annab 1 punkti. Kui õpilane on nädalapäeva nimetamisega eksinud, saab ta 0 punkti. Kui õpilane on kellaaja määramisega eksinud +/- 1 tunni, saab ta kellaaja määramise eest 0,5 punkti.

13. Kui pikk on linnulennult vahemaa Bergenist Norra pealinna Osloni? ca 300 km

max 2 punkti

Õpilane saab vastuse eest maksimaalsed 2 punkti, kui vastus jääb vahemikku 280–320 km. Vastus vahemikus 260–279 või 321–340 km, annab 1 punkti; vastus vahemikus 240–259 või 341–360 km, annab 0,5 punkti.

14. Mis ilmakaares asub Kopenhaagen Bergenist vaadatuna?

Kui õpilane on vastanud kagus, saab ta 1 punkti. Kui õpilane on vastanud idas või lõunas, saab ta 0,5 punkti.

max 1 punkt

15. Piltidel on kujutatud Šveitsi Alpides asuvat liustikku kolmel eri aastal.

max 6 punkti

Kirjelda liustikuga toimunud muutusi.

1948. aastal hõlmas liustik kogu oru, 2002. aastaks on liustik taandunud ja liustiku ette on tekkinud järv. 2006. aastaks on liustik veelgi taandunud ja järv suurenenud.

Kui õpilane on vastuses välja toonud ainult liustiku taandumise, saab ta 1 punkti. Kui lisaks liustiku taandumisele on nimetatud järve teke, annab vastus maksimaalsed 2 punkti.

Mis võib olla muutuse põhjus? Kliima soojenemine, globaalne soojenemine – 1 punkt.

Nimeta lisaks Alpilele veel kaks mäestikku, kus esineb liustikke.

Näiteks: Püreneed, Andid, Himaalaja jpt. Üks õigesti nimetatud mäestik annab 0,5 punkti.

Selgita järgmiste tegurite mõju mäestiku ilme muutumisele.

Murenemine: murenemise mõjul mäestik kulub madalamaks, mäetipud muutuvad ümaramaks jms.

Liustik: kulutab mäestikku, muudab nõlvad laugemaks ja kannab kivimaterjali kaugemale. Liustik kujundab orgu mägede vahel jms.

Üks õigesti esitatud selgitus annab 1 punkti.

16. Miks on mägistel aladel inimasustus väga hõre?

max 3 punkti

- Kõrgel on madalad temperatuurid.
- Hõredam, hapnikuvaesem õhk, võib tekkida mägihaigus.
- Reljeefi tõttu on raske rajada põlde, teid, hooneid jms.
- Reljeefi tõttu „muutuvad“ vahemaad pikaks. Reljeefi tõttu on tegelikud vahemaad pikad.
- Väga muutlikud ilmad, sageli tugev tuul jms.

Ühe põhjuse nimetamine annab 1 punkti.

17. Kaardil on tähtedega A ja B märgitud kaks piirkonda. Kumb piirkond on sademetevaene, kumb sademeterikas?

max 5 punkti

Sademetevaene on piirkond B, ja sademeterikas on piirkond A.

Õige otsuse langetamine, kumb on sademeterikas ja kumb kuiv piirkond, annab 1 punkti.

Kuidas nimetatakse neid piirkondi? Selgita pikemalt, mis põhjustab äärmise kuivuse või sademeterikkuse neis paikades.

Piirkond A – Amazonase madalik, Brasiilia põhjaosa, Lõuna-Ameerika põhjaosa vms annab 1 punkti.

Põhjendus:

- ekvatoriaalne kliima, kus kogu aasta valitseb ekvatoriaalne õhumass;
- kõrgete temperatuuride tõttu tugev aurumine, mille tagajärjel kujunevad keskpäevaks äikesepilved koos tugevate vihmavalingutega

Piirkond B – Aasia keskosa, Gobi kõrb, Mongoolia vms.

Põhjendus:

- teravalt kontinentaalne kliima, sügaval sisemaal asuv piirkond, kuhu niisked õhumassid jõuavad väga harva.

Üks õigesti sõnastatud põhjus annab 1 punkti.

Kui õpilane on põhjendanud, et Mongoolias sajab vähe, sest seal on kõrbed (Amazonase madalikul sajab palju, sest seal on vihmametsad) saab ta vastuse eest 0 punkti.

18. Võrdle Eesti ja Norra geograafilist asendit ning pinnamoodi.

max 6 punkti

Geograafiline asend: Norra geograafiline asukoht on põhjapoolsem kui Eestil. Norra asub Norra ja Põhjameri ääres, Eesti Läänemere ääres. Mõlemad riigid asuvad Euroopas.

Pinnamood: Eesti asub Ida-Euroopa lauskmaal, pinnamood on tasane. Norra pinnamood mägine Skandinaavia mäestiku tõttu.

Ühe võrdluspaari sõnastamine, kus on selgelt välja toodud erinevus või sarnasus, annab 2 punkti.

Eestis moodustab põllumajandusmaa 23% riigi pindalast, Norras 3,2%. Põhjenda erinevust.

- 1) Eesti on lõunapoolsema asukohaga.
- 2) Eestis on tasasem maastik vms.

Üks õigesti esitatud põhjendus annab 1 punkti.

19. Loe läbi tekst ning selgita kolme põhjust, miks Kunda on tsemenditehasele sobiv asukoht.

max 3 punkti

- 1) Vajalik tooraine – lubjakivi on lähedal.
- 2) Lähedal paikneb energiaallikas – põlevkivi.
- 3) Sadamakoht toodangu väljaveoks ja kütuse, nt naftatoodete ja kivisöe sisseveoks.

Üks õigesti välja toodud põhjus, annab 1 punkti.

20. Nimeta Ida-Virumaa ja Pärnumaa kaks olulist tööstusharu ning põhjenda nende väljakujunemise eeldusi.

max 6 punkti

Ida-Virumaa: 1. Energeetika /elektrienergia tootmine; kohalik põlevkivivaru. 2. Ehitusmaterjalide tööstus; savi ja põlevkivituhk. 3. Keemiatööstus; kohalik põlevkivi. 4. Tekstiili- ja õmblustööstus; odav tööjõud ja elekter jt.

Pärnumaa: 1. Metsatööstus; metsavarud ja Pärnu sadam; 2. Turbatööstus; kohalik turbavarud. 3. Toiduainetööstus; kohalikud põllumajandussaadused ja kohalik tarbija. 4. Paberitööstus; kohalik puit jt.

Ühe tööstusharu õigesti nimetamine annab 0,5 punkti. Tööstusharu kujunemise eelduse nimetamine annab 1 punkti. Tööstusharude nimetamise eest saadavad punktid palume märkida vastavalt ruudukestesse 53 ja 55 ning eelduste nimetamise eest saadavad punktid ruudukestesse 54 ja 56.

Palume oma arvamust eksamitöö kohta avaldada elektrooniliselt. Küsimustik on Eksamikeskuse kodulehe aadressil <http://www.ekk.edu.ee>

Teie arvamused, hinnangud ja kommentaarid on väga olulised selleks, et edaspidi nii eksamitööd kui ka hindamisjuhendit paremaks muuta. Oma arvamused ja ettepanekud võite soovi korral saata ka e-posti aadressil: Lea.Koppel@ekk.edu.ee

Teade selle kohta, millised koolid peavad oma eksamitööd eksamikeskusesse saatma, tuleb pärast eksamiperioodi lõppu.

Täname! Eksamikomisjon